

BÉKE AZ ANGYALOSBAN

Irta: Herceg János

Az ember már hajnalban ott szöszmötélt a kamra előtt. A puáják már elmentek az iskolába, mivel az ősön az is megnyílt, az asszony kosarakat rakott az eresz alatti padra, mert tejással, túróval, tejjöllel készült a városba. Nem a sajátját vitte, a gazdától vásárolta, hogy aztán házhoz vigye a városi nagyságáknak s valamit keressen rajta. De az asszonynak sem volt nagyon sietős a dolga, folyton talált valamit, amiért még maradnia kellett. Vagy az ólba szaladt, mintha a malacnak köllött volna adni, pedig az már megkapta a magáét, vagy a kosarakat kötözte gondosan, mintha nem is túrot vitt volna, hanem csirkéket, amelyek kibujhatnak, kirepülhetnek a hosszú úton. Aztán mégis odaszólt az embernek:

— Te nem mész? Péter már rég elment, Nagybalog is. Láttam őket az ablakból... Talán már el is kezdték...

Az ember először elengedte a füle mellett az asszony szavait. Éppen az ásót kalapálta egy darab sínvason, amit tavaly hoztak a gyerekek, mert a háború alatti robbanás után sok mindent lehetett találni a pályatest mellett. Jól jött a háznál ez a vasdarab. Csilingelő hangokat csalt elő most a csorba ásó kalapálásával s aztán figyelmesen nézte az élet a tavaszi reggel fényében.

— Nincs jobb dolgod — szolt fogai közül az asszonynak s tovább vizsgálgatta munkája eredményét — leködsz az ablakból az emberekre?

— Csak azt mondom, amit láttam — felelte az asszony kikerülve a veszekedést — mert megy mindenki, akinek keze-lába van... mindenki gondol a családjára... És sohse lesz ilyen alkalom többé! — fejezte be sírva.

Az ember leeresztette az ásót, bal kezefejét végighúzta a baicsán és csendesesen, de határozottan mondta:

— Te csak ereggy a városba, mert még majd fölforr a tejföld a köcsögökben. Jól meglesztezték azt, ne félj...

Látta az asszony, hogy mindenről beszélhet vele, csak erről nem. A földről. Mert az ember a fejébe vette, hogy ő úgysem kap, hogy tőle úgyis elűtik azt a pár holdat, amit talán most megkap majd minden szegény, nincstelen. Az asszony karjára vette a kosarakat és szótlanul szipákolva ment ki a házból. Amikor kendője már a nyárfás melletti gyalogútról piroslott, akkor az ember nyújtózott egyet, aztán fölkapta a sínvast és bevágta a kamrába, maga pedig leült a tuskóra és öklével megtámasztva fejét, a papucsá orrát nézte.

— Fölrátkoztál, hát miért ne kapnál? — mondta az öreg Szakálj Mihály vasárnap. — Azt ígérték, hogy minden szegény kap földet, hát gondolom, gazdag éppen te sem volnál. — Nevetett akkor és ő is nevetett.

Ez a kis viskója volt. Szoba-konyha sárból tapasztva, náddal földve, az is az apjáról maradt rá, de földje egy göröngy sem volt. Az uraságnál szolgált az apja után suttyó legény korától, amíg csak ki nem tellett a kenyere. Aztán kubikolt lent Szerbiában egy pár tavaszon át, nyáron pedig megint csak részes arató volt az uraságnál, ősszel meg hatodos a

kukoricatörésben. Csak amikor a kubikos munka is kifogyott s üzent a bandagazda, hogy nézzen más után, akkor árendált egy kevéske földet drága pénzért, de abban sem volt köszönet. Hol a jég verte, hogy az aszály pusztította, hol meg a sok eső senyvesztette, de valahogy nem volt szerencséje soha az árendával. Mire kifizette a bért, alig maradt valamije.

S ahogy ballagtak hazafelé, öreg Szakáll Mihály párszor mondta még:

— Ha mindenki kap te is kapsz, meglátod.

Akkor értek éppen a Pölle Vera csárdája elé.

— Gyűjjön be, Mihály bácsi egy szóra — ajánlotta és betértek.

Két pálinkát parancsolt s amikor a bögyös, faros csárdásné vidáman letette eléjük az italt s ők koccintva húztak egyet, ő mélyről sóhajtott és így kezdett beszélni:

— Tudja, Mihály bátyám, most majd megmondom magának, hogy miért nem számíthatok én földre. Senkinek még nem mondtam, pedig már másfél esztendeje emészt ez a dolog, még az asszonynak sem mondtam, hanem magának most megmondom, aztán szóljon hozzá, ha tud.

— Evvel a Milossal, aki most titkár, vagy micsoda, a községházán, tudja én nagyon jó barátságban voltam. Mondhatom igazán, hogy jó emberem volt. Amikor a Csajkástól azt a másfél holdat kivettem, nem volt nekem gondom, hogyan szántom föl. Szóltam a Milosnak, eljött, fölshántotta kétszer is, megfogasolta, nem volt abban hiba. Én meg nyáron elmentem hozzá aratásban segíteni, őszön kukoricát törni, mert akkor neki éppen beteg volt a keze. Hát mondom, úgy megvoltunk, hogy jobban már nem is lehetett. Hiába volt ő dobrovojác én meg magyar, nagyon megtértünk egymással. Egészen a negyvenegyig. Hanem azóta nem bír látni engemet az az ember.... Verka — szólt a csárdásnének — még egyet.

— Akkor nyáron egyszer csak híre jött, hisz emlékszik, hogy a csendőrség összeszedi és elviszi őket. Egyik hajnalon éppen kint mosakodtam az udvaron, hát látom a kakastollasokat, hogy a dombháton már járják a házakat és terelik a rívó népséget. Gyorsan üngöt kaptam és átszaladtam Miloshoz, mondom szólok neki, hogy legalább tudja mi vár rá. Hát addigra ő már ott ült a szobában batyujai között bekecsben, a fején subarával, pedig erősen nyár volt már, a felesége is az asztal mellett ült kendőbe csavarva, a gyerekek is ott voltak útra készen, s amikor beléptem, Milos ahogy a botjára támaszkodva ült, rámemelte a tekintetét.

— Ő már addigra tudta — szólt közbe Szakáll Mihály.

— Tudta.

— Milos, mondom, visznek benneteket, adj ide valamit, mondom, majd elteszem a szelídebb időkre. De ő csak nézett rám szúrós fekete szemével, mintha én is ellensége lennék, aztán szó nélkül lehajtotta a fejét. Álltam még egy darab ideig, ránéztem az asszonyra, a gyerekekre, akik valami bugyrot bogoztak, csak álltam, aztán azt sem tudtam mondani, hogy: Isten megáldjon, hanem mintha fejbevertek volna, én is szótlanul elfordultam és hazamentem. De nem leltam én a helyemet napokig..

— Mindenit elvitték? — kérdezte Szakáll Mihály.

— Mindenit. Hisz tudja, hogy volt.... — Mélyet sóhajtott és megtörölte homlokát. — Na, Verus, aki istened van, adj még egyet! — Újra sóhajtott, aztán töredező szavakkal folytatta:

— Így mult el majd négy esztendő. Ide azok a csángók jöttek, aztán pár év múlva ők mentek el sirva, már tél volt, éppen karácsony előtt, a hó is leesett, egyik délután megyek gyufáért, hát szemközt velem, a falu végén, a Szamárhegyen egy csoport embert látok. Közelebb megyek,

nézem kicsodák, mert ösmerősök is voltak, meg nem is, hát akkor látom, hogy Milos meg a családja. Na, kiáltok is örömben és szaladok feljűk:

— Isten hozott, Milos! Megjöttetek?!

— De akár a számárhegyi bokroknak szóltam volna, oda se nézett, csak állt kiegyenesedve s hol az eget bámulta, hol meg az elterülő földet a latyakos hó alatt, csak állt így s még mintha a kariát is fölemelte volna akár valami szentember, amikor áldást osztogat. Dehogya is látott ő engem, Megfordultam és hazamentem. Találkoztam vele még egyszer azóta, de átmentem a másik oldalra. Engem ne szégyenítsen, ne okoljon, majd megleszek nélküle. Mert én nem ártottam neki.... Na lássa ezért nem kapok én földet, mert az ő kezibe van az egész.

— Nem ő adja a földet, hanem a törvény, — mondta csendesén Szakáll Mihály — az ellen nem tehet semmit. Tudja ő azt, azért titkár....

Hát ezen töprengett most ott a tuskón ülve, a Szakáll Mihály szentenciáján meg az asszony szavain, hogy mindenki megy a föld után, mert egyszer adnak földet minden száz évben vagy ezerben is talán.... Fölállt, megropogtatta csontjait, akkor odalépett a girhes meggyfához amelyen már pattogtak a rügyek, letört egy száraz ágat s elhajította az udvar végébe, aztán bement a házba. Kis idő múlva rékliben, fején kalappal kijött bezárta az ajtót, a kulcsot odatette az eszterhéi alá és megindult a falu felé.

Kint volt a háza a telepen, félóra járásra a falutól. Valamikor vályogot hordtak innen, aztán a gödröket odaadta házhelynek az uraság a részes aratóknak, akiket Sárközből hozatott, s akik itt is ragadtak olcsó pénzért dolgozni. Húszban aztán megint csak itt adott házhelyeket a község az új telepeseeknek. Itt sárga, cuppogó agyag volt minden s alig zöldelt más mint gyom és paréj, kékpártájú sarlófű, piros lábú békarakka s a kerítés mellett a fák, a nyiszlett ákácok. De száz lépéssel odébb, amint átlépett az ember a Csurgató hídján, apró szemekre bomlott a fekete föld, laza volt, süppedő, szinte forgatni sem kellett, csak bedugni a magot és időre hozta a gazdag termést. Ez volt a híres Angyalos, ez volt az uraság kertészete, itt termett kétszáz mázsát a paradicsom, itt lógott szárain fűrtösen a vastaghúsú paprika.

Hát most csak ballagott az ember az Angyalosban csüggeteg reménnyel önmagával viaskodva. A törvény adja a földet — gondolta újra meg újra s ment a község háza felé.

A község háza udvara már tele volt néppel. Az oszlopos tornácon ott állt nagy árkusok fölé hajolva Milos meg a kis Kovács, odébb pedig Balla Mihály. Na, csak ha Mihály is itt van, akkor talán mégis lesz valami. Talán pártját fogja, hiszen jóbarátságban voltak, majdnem sógorok is lettek, mert szerették egymást a Balog Annussal, de míg ő a katonáéknál volt, elvitte a györgyeni tehenész. A kis Kovács is szólhatna pár szót....

Odajött hozzá Péter, a komája és megkérdezte:

— No, elgyűttél mégis?

— El én, — vetette oda kurtán, természetesen — nem vagyok én facista....

A kis Kovács olvasta a névsort, s akit szólított, az odament a tornác elé s rövidesen kiáltották is mi járna neki. — Megadjuk! — felelték vissza az emberek a legtöbb esetben, mintha csak ők képviselték volna a törvényt. De volt nevetés is. Amikor Gyurgyó Pista, a részeges kanász állt elő, hogy hát vele mi lesz, neki tán nem szándékoznak adni? — Még csak az hiányozna, — nevettek az emberek. Hisz elinná a Pilátus palástját is, egyébre sincs gondja. Nem dolgozott az még, amióta földet ér a lába. Se gyereke, se felesége, csak amolyan tekergő, baráber.

Szakáll Mihály is akkor jött és megszólította:

— Fölkérdeztek már?

— Még nem.

— No, kíváruk a sorunkat.

Aztán ahogy álltak, tanakodtak és tanuskodtak a többiek sorsánál, egyszer csak nagyot sípolt a kis Kovács vékony hangja: Szabó János!

— Jelen! — felelte vissza az ember kiegyenesedve, összébbhúzva lábait és nadrágjához szorítva kezét. Így állt egy ideig elvörösödve, mert mindenki őt nézte, aztán megindult a tornác felé.

Amikor beírták a nevét, Milos így szólt az emberekhez:

— Ismeri mindenki, ugye, Szabó Jánost! — Ő megint vigyázba meredvedett, rászegezte tekintetét Milosra, a szíve majd leszakadt úgy kalapált s magában azt mondta: csak vádolj, csak gyalázz most, majd kiállom, aztán ott egye meg a fene az egész életet, becsületet, mindent. — Milos meg folytatta: — Dolgos jóra való ember, három családja van, neki talán az Angyalosból hasíthatnánk, mert érti a kertészetet, ugye? — S kérdőleg nézett rá.

— Igenis! — felelte ő és tenyerét végighúzta az arcán, mert csurogni kezdett, s ahogy a lábizmai megereszkedtek, inogni kezdett, mintha ájulás körrékezné. — Igenis — dadogta mégegyszer s még mondani akart valamit, de Milos olyan barátságosan nézett rá harcsabaisza fölött, hogy egészen megzavarodott, s összefutó nyálával együtt nyelte el a szót.

— Megadjuk! — kiáltotta a sokaság s így megkapta a két holdat az Angyalosban. Két hold! Volt olyan is, aki hatot kapott, de hol van az a föld az angyalosítól? Mindenki tudta mit ér az Angyalos, Milos is jött akart neki a javaslatával, tudta, hogy a felesége szeret piacozni, hogy itt vannak a puják, akikkel már gyomlálni, egyezni, palántázni lehet. Mert mi köll az Angyaloshoz? Erő meg egészség! Jó erős láb, szapora kéz és hajlékony derék.

De mindez csak úgy értelmetlenül kavargott a fejében míg odakapcolta nevét az egyik papiros aljára. Utána ránézett megint Milosra, hogy megkérdezze miért haragudott rá, vagy megköszönje a jóindulatát, de addigra az már beletemetkezett újra az árkusaiba.

Utat tört magának az emberek között és kiment a községházáról. Ment végig a nagyutcán, kiment a felvégre és se nem látott, se nem hallott csak ballagot cél nélkül, mint a részeg. Mire hazajön az asszony — gondolta — a városból az üres tejfölös köcsögökkel, addigra otthon lesz ő is. Akkor csak elébe áll, megpödrí legényesen a bajszát és keményen rászól:

— Jövőre már nem hordod a más portékáját!

Majd örül az asszony. Neki való az Angyalos. De addig még álmodni sem mert róla. Hogy neki ilyen földje legyen, aminek nincsen párja az egész határban. S akkor hirtelen kifordult a felvégről és szaporára fogta lépteit. Így is dél lett mire az Angyaloshoz ért. Hanem ott megállt, hátraolt a kicsit a kalapját s úgy nézte, hogy ugyan hol is hasítják majd ki az ő földjét. Talán mégis jó lett volna ott maradni, meghallani, kinek adták még. De nagyon zaklatott volt...

S ahogy így állt és gyönyörködött a fekete, csigás földben, valaki hátulról megérintette. Milos volt:

— Jó lesz-e a föld, szomszéd? — kérdezte és nevetett.

— Köszönöm a jószágodat, Milos, — felelte és kezét nyújtott.

— Ne nekem köszönjed, mert nem én adtam, hanem a törvény...

Milos mosolyogva megszorította a kezét, de már húzta is, mint aki menni akar:

— Sietek, mert sok még a dolog, csak győzze az ember.

S hosszú lábaival nekiiramodott. Ő meg csak állt, nézte, az Angyalost, nézte a napot, amely magasan állt az égen, nézte a Csurgató vékony, csillogó vizét s a virágos ablaku kis házat túl a hídon.

Aztán lassan megindult hazafelé.

VLADIMIR NAZOR :

UJJ

Egy asszony ül az útszéli latőnkön
Öreg és szürke, hallgatva néz belénk
S sovány ujjával számol szakadatlan;
Egyikre rámutat vele s a másikon
Átsiklik.

Csend lesz, süket, borzadó
Nem hallszik a patkóknak kopogása,
A legyvercsörgés, a nehéz lihegés.

Leugrottam lovarról és megálltam
Előtte, jól belenéztem szemébe,
Mondván: »Hidba számolsz — nem számolsz meg!
Hidba válogatsz, nem válogatsz ki!
Mi része vagyunk ama nagy menetnek,
Mely végtelen, s megy ősidőktől fogva
Fagyott erdőkben, tüskés utakon:
Hol egy ledől, a másik lép a sorba.
... Te válogatsz. De tudd, mi egyformák vagyunk.
Sok hegytetőn egyetlen lángú láklya,
Dús földbe hulló egyforma vetés,
És egy nap alatt sárguló kalész.
Mi vagyunk az új tébai légió
Mely mindig él és sosem változik meg:
A mi létünk örök és szakadatlan!«

Ezt mondtam.

S az ő ujjá megmeredt.
S ábrázata szétfoszlott a sötétben,
A köd nyeli el ösvényünk jöleit,
És újra hallszik a patkók kopogása,
S jövőbe lépő lépések dobaja.

Ács Károly fordítása